

Yola, meydana, baraja camimiz feda

Başbakan Erdoğan ODTÜ arazisinden geçecek yol için kesilen ağaçları savunurken "Önünde cami bile olsa yol oradan geçerse o camiyi yıkarız" dediğinde hayret eden çok oldu. Şaşırarak ne var? Bu bir devlet geleneği...

"Yol uğruna her şey feda edilebilir, çünkü yol medeniyettir" diye başladı sözlerine Başbakan Erdoğan ve devam etti: "Önünde cami bile olsa yol oradan geçerse o camiyi yıkar, gider başka yerde inşa ederiz". 3. Köprü ve ODTÜ arazisinden geçecek yolla ilgili eleştirilere cevabı buydu. "Camiyi bile yıkarız" cümlesine hayret eden çok oldu; ama Başbakan bu ülkenin bir devlet geleneğini tekrarlıyordu aslında: Yol için, meydan için, bina için cami yıkmak. İnönü ile başlayıp Menderes ile devam eden bir gelenekten. Yol yapımı gibi nedenlerle çok cami tarihte kalmıştı. Mimar Sinan eserleri bile...

Başbakan'ın açıklamasına destek veren Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek de bunu kanıtladı: "Çok cami yıktık. Biz yol olduğu zaman eski camileri yıkarız, yerine de yenilerini yaparız. Kuzey Ankara Kentsel Dönüşüm Projesi'nde belediye 13 camiyi yıktı".

Saymaya son dan, AK Parti döneminden başlayalım...

2004 yılında AKP'li Denizli Belediye Başkanı Nihat Zeybekçi, İbadullah ve Altıntop Camilerini Çınar Kent Meydanı Projesi için yıkmaya karar verdi. Yine 2000'lerin başında AK Partili Belediye Başkanı Asım Aykan yol yapımı için Trabzon'un Zeytinlik Mahallesi'ndeki Zeytinlik Camii'ni yıktırdı. Kahramanmaraş'ın AK Partili Belediye Başkanı da geçtiğimiz üç yıl içinde kent içi ulaşım sorununa çözüm bulmak amacıyla Kışla ve Salihye camilerinin yıkım kararını verdi. Ankara'daki Afet İşleri Camii ise yerine AVM yapılacağı gerekçesiyle birkaç ay önce yıkıldı. AK Partili Malatya Belediyesi, hal arazisini Hollandalı ACT şirketine 2008'de sattı. Şirket, hal içinde bulunan camiyi AVM yapımı için yıktı. Denizli'nin 700 yıllık Ulu Camisi de 2002'de dönemin DYP'li Belediye Başkanı Ali Aygören tarafından yeni bir Ulu Camii yapıldığı gerekçesiyle yıkıldı. Aygören daha sonra Ak Parti'ye geçti. Samsun Kentsel Dönüşüm Projesi kapsamında bütün Çay Mahallesi'nin camisi de yıkıldı.

Gebze'de, 14. yüzyıldan kalma İlyasbey Camii, yerine daha büyük bir cami yapılması için 2010'da yıkıldı. Okspor kulübüne kiralanarak yapılacak spor kompleksi için buradaki cami yıkıldığında yıl 2011'di. Başbakan'ın isteğiyle, Rize Kibledağ'ında yer alan 100 yıllık Ayane Cami kent ormanı projesi için yıkıldı.

Yol ya da kentsel dönüşüm uğruna yerle yeksan olan camilerin yanına baraj sularının altında kalanları da ekleyebiliriz. En dikkat çeken, Halfeti'deki 200 yıllık Ulu Camii. Orman ve Su İşleri Bakanı Veysel Eroğlu'nun açıklamasına göre de, İlsu Barajı nedeniyle Hasankeyf ve çevresinde 59 cami sular altında kalacak. Denizli Acıpayam'daki dört köyün camileri de Sandalcık Barajı'nın sularına gömülecek.

Menderes döneminde 54 cami yıkıldı

Yıkılan cami deyince son dönemde en popüler olan, Karaköy'de İtalyan mimar Raimondo D'Aronco'nun yaptığı Karaköy Camisi. Bu caminin yeniden inşa edilmesi de gündemde.

Vakıflar Genel Müdürü Adnan Ertem, geçtiğimiz Temmuz ayında yaptığı açıklamada Türkiye genelinde 150 kaybolan cami tespit ettiklerini ve bunları yeniden inşa etmeye hazırlandıklarını söyledi.

Bu 150 camiden 130'u İstanbul'da. Çoğunluğu, Menderes döneminde yıkılanlar... Yerlerinde yol, meydan ya da başka bir yapı var. Ertem, "Bazı camilerin yerine apartman bile yapılmış. Yeri boş olanlara yeniden cami yapacağız" dedi.

Menderes döneminde yıkılan istihlak nedeniyle yıkılan camiler, yoğunluklu olarak Aksaray-Saraçhane bölgesinde: 1465 tarihinde inşa edilmiş olan tarihi Murat Paşa Camii, Oruç Gazi Camii, Fatih döneminden kalma Camıclar Camii, 1555 yapımı Kazasker Abdurrahman Camii, Firuzzağa, Azepler, Saraçhane, Revani, Zeytinciler Mescitleri, Voynuk Sücaeddin Camii, Sekban Paşa Mescidi, Mimar Ayaz Camii, Velide Camii'nin türbesi.

Bu dönemde yıkılan camilerin sayısı 54 olarak veriliyor. Aralarında Karaköy'deki camiler de var; Mimar Sinan yapımı Süheyl Bey Camii ve 1878 yapımı Karaköy Camii. Nusretiye ve Kılıç Ali Paşa camileri ise yol yapım çalışmaları sırasında zarar gördüler, bazı bölümleri yeniden yapıldı. 1958'de yola kurban giden camilerden bir diğeri de Yenikapı'daki 1479 tarihli Çakır Ağa Camii.

FATİH'İN CAMİSİNİ BAYAR MI YIKTIRDI?

Gelelim Boğaz hattına... Rumeli Hisarı'nda Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılan Fetih Camisi'nin yıkılışıyla ilgili rivayet muhtelif. Hisarın restorasyonu için proje sunanlardan mimar Turgut Cansever'e göre cami 1950'lerde dönemin cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın emriyle yıkıldı. Mimar Doğan Tekeli'ye göre ise çok daha önce yıkılmıştı.

Yine Boğaz hattında yer alan camilerden biri olan Yeniköy Parkı içindeki Fazıl Efendi Camisi ise 1958'de istihlak nedeniyle yıkıldı. Bir yıkım da Topçu Kışlası'nda oldu. III. Selim'in inşa ettirdiği Taksim Topçu Kışlası'nda padişahın annesinin yaptırdığı bir cami vardı. Mihrişah Valide Sultan Camii, 1940'te kışla ile birlikte tarihe karıştı.

Üniversite uğruna yıkılan cami

Adana örneğinde gördüğümüz gibi, yerlerinden yeller esen camiler yalnızca İstanbul'la sınırlı değil. Özellikle camileri satma kanunu çıkarıldıktan sonra 1930-40'larda pek çok cami önce depo olarak kullanıldı, sonra yıkıldı. Ya da yol yapımı için istihlak edildi. Kanun kapsamında 1928-1972 yılları arasında iki binden fazla cami ve mescidin yıkıldığı söyleniyor. 8 Aralık 1928 tarih ve 6061 no'lu kanun hükmündeki kararname, şehir merkezinde ihtiyacı karşılayan bir caminin 500 metre civarında bulunan ve ihtiyaç dışı olanların satılarak elden çıkarılması ve hazineye gelir kaydedilmesini esas alıyordu.

Ankara Ulus'taki Kavaklı (diğer adı Baklacı Baba) bu kapsamda yıkılan camilerden biri. 1298 yılında yapılan cami, bir süre depo olarak kullanıldı, sonra yıkıldı. Ahşap kapısı, Etnografya Müzesi'nde sergileniyor.

Benzer yıllarda yapılmış, yine Ulus'taki Kızıl Bey Cami, 1931 yılında yıkıldı.

Kuyulu (Hoca Paşa) Cami ise 1938'de Hükümet Caddesi açılırken istihlak edilip yıkıldı.

1941'de yine istihlak edilip yıkılan camilerden ikisi Abdülhadi Camii ve İbni Gökçe Mescidiydi. Koyunpazarı Meydanı'ndaki Ağazade Hanı'nın içinde yer alan Ağa Hanı Mescidi, han ile birlikte 1940'larda yıkıldı.

Ali Bey Mescidi, 1930'larda depo olarak kullanılıp sonra yıkılan camilerden biriydi. 1942'de yıkıldıktan sonra yerine dükkan yapıldı. 1938'de satılıp yıkılan camiler ise Akşemseddin Camii ve Çiçekliođlu Mescidi.

İğneli Belkis Camii ve Koyun Pazarı Mescidi de yol açmak için yıkılan camiler. Hacettepe'deki Kulderviş Mescidi ise Hacettepe Üniversitesi yapılırken de yıkıldı. Bursa Heykel Meydanı'ndaki Sarı Cami ise cemaati olmadığı gerekçesiyle 1939'da yıkıldı.

1450 tarihli Mukaddem Camii, Hasırcılar Geçidi yapılırken, 1981 yılında Anıtları Koruma Kurulu'nun başka yere yenisinin yapılması şartıyla yıkıldı. Henüz bu proje gerçekleşmedi.

Tülüce Mescidi ise 1993 yılında Hacı Bayram Camii meydan düzenlemesi sırasında yıkıldı.